економічних правовідносин. В умовах ринкової економіки вони можуть бути впроваджені в діяльність практичних підрозділів правоохоронних органів відповідно до вимог чинного законодавства через процедури комерціалізації патентів. Проте, слід визнати, що сьогодні шлях від наукової розробки до її впровадження в правоохоронну діяльність виявляється на практиці занадто важким. З 23-х патентів Національної академії у сфері криміналістичної техніки було впроваджено через процедури укладання ліцензійних договорів лише чотири (№№ 33325, 35937, 37004, 131625), що складає 17 %. Причинами цього, на наш погляд, є:

– несформованість в Україні розвинутого ринку об'єктів інтелектуальної власності;

– усталена практика віддання переваги споживачами засобів криміналістичної техніки закордонним розробкам;

– відсутність унормованих процедур впровадження новацій на відомчому рівні.

На вирішення цих проблем має бути спрямована діяльність як відомчих закладів вищої освіти й науково-дослідних установ, так і практичних підрозділів правоохоронних органів.

Паламарчук Іван Васильович,
головний спеціаліст Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, кандидат юридичних наук

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ВІДПОВІДНИХ АКТІВ ЗАКОНОДАВСТВА З ПРИВОДУ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФЕСІЇ «ЦИФРОВИЙ ДЕТЕКТИВ»

Відомо, що понад 80% злочинів сьогодні мають цифрову складову. Ця тривожна статистика підкреслює нагальну потребу правоохоронних органів у здобутті необхідних навичок для проведення цифрових розслідувань. У відповідь на це Консультативна місія ЄС (КМЄС) в Україні у 2021 році ініціювала програму «Цифровий детектив» (D30), спрямовану на посилення спроможностей українських правоохоронних органів та вищих навчальних закладів у проведенні цифрових розслідувань [1].

Тим паче, від початку 2021 року детективи, аналітики правоохоронних відомств та викладачі університетів внутрішніх справ беруть участь у програмі «Детектив-2030» (Д30), ініційованій КМЄС та Бюро з міжнародних питань у сфері

боротьби з незаконним обігом наркотиків та правоохоронних питань США (INL), спрямованій на розширення можливостей правоохоронних органів у сфері здійснення цифрових розслідувань. Ціль програми і проста, і складна одночасно: еволюціонувати, щоб не відставати від технологій, які використовують злочинці [2].

Тому, нагальної необхідності потребує аналіз вітчизняного законодавства задля вироблення фундаментальної правової основи для впровадження професії «цифровий детектив» при забезпеченні розслідування кримінальних правопорушень, які мають цифрову складову.

Відомо, що завданнями кримінального провадження, зокрема, є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування [3].

Так, керівником органу досудового розслідування визначається начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки та заступники зазначених посадових осіб, які діють у межах своїх повноважень, перший заступник або заступник Директора Державного бюро розслідувань (далі – ДБР), заступник директора територіального управління ДБР, керівник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу органу ДБР, керівник Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів органу Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ), керівник Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), а також заступники зазначених посадових осіб, які діють у межах своїх повноважень [3].

В свою чергу, слідчий визначається як службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу ДБР, органу БЕБ, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ, уповноважена в межах компетенції, передбаченої Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень [3].

Одночасно слід зазначити, що досудове слідство здійснюють, зокрема, підрозділи детективів НАБУ та органів БЕБ [3].

Отже, положеннями КПК України передбачено, що процесуального статусу «детектива» набувають особи, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Продовжуючи доцільно звернути увагу, що Президентом України було схвалено Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки (далі – Комплексний план) [4], яким було визначено зміст і напрями реформування органів правопорядку.

Підпунктом 4.8 пункту 4 розділу ІІ Комплексного плану встановлено, що системою управління, орієнтованою на результат відповідно до встановлених пріоритетів, передбачено впровадження інституту детективів у діяльність органів досудового розслідування як частини органів правопорядку [4].

Таким чином, визначено як пріоритет в реформуванні органів правопорядку необхідність подальшого розвитку та удосконалення інституту детективів.

Також пунктом 5 розділу ІІ Комплексного плану передбачено комплексну цифрову трансформацію, зокрема:

- здійснення консолідованої поетапної цифрової трансформації органів правопорядку та прокуратури на основі інструментів стратегічного менеджменту, які відповідають найкращим практикам ЄС;

- подальше впровадження в діяльність органів правопорядку та прокуратури інноваційних технологічних досягнень, що забезпечують гнучкість операційних процесів, ІТ-рішення, цифрову спроможність оперативно реагувати на події та зміни й здобувати результат, орієнтований на інтереси суспільства;

- поетапне впровадження електронної системи управління кримінальними провадженнями шляхом комплексної заміни та модернізації обладнання, забезпечення сумісності ІТ-систем, безперебійності роботи, доступу усіх учасників кримінального провадження та інтероперабельності;

- впровадження заходів безпеки і захисту персональних даних відповідно до стандартів ЄС;

- удосконалення та впровадження більш безпечних, гнучких, спроможних і доступних систем зв’язку між усіма органами правопорядку та іншими екстреними службами (включаючи цифрове радіо: голосовий зв’язок і широкосмугове передавання даних);

- запровадження в усіх органах правопорядку та прокуратури уніфікованої системи особистої автентифікації та системи біометричного зіставлення із поступовим забезпеченням її сумісності з європейськими системами. Широке використання під час здійснення досудового розслідування, а також для обробки даних та аналітичної

діяльності органів правопорядку і прокуратури штучного інтелекту, блокчейну, хмарних обчислень та інших інноваційних рішень;

- оновлення операційних процесів за допомогою ІТ-систем, придатних для обміну даними з інституціями ЄС відповідно до стандартів ЄС;

- надання органам правопорядку та прокуратури для забезпечення виконання покладених на них функцій права на безпосередній спільний доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів і баз даних, держателем (адміністратором) яких є інші державні органи [4].

З огляду на пріоритети, що визначені пунктом 5 розділу ІІ Комплексного плану, та існуючий сучасний темп цифрової трансформації усіх сфер суспільних відносин впровадження такого учасника в кримінальному процесі як «цифровий детектив» є доцільним та нагальним. Тим паче, «цифровий детектив» має бути складовою інституту детективів у діяльності органів досудового розслідування як частини органів правопорядку.

В свою чергу доцільно зазначити, що згідно із положеннями КПК України органами досудового розслідування є:

1) слідчі підрозділи: органів Національної поліції; органів безпеки; органів ДБР; підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю НАБУ; підрозділи детективів органів БЕБ;

2) підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів: органів Національної поліції; органів безпеки; органів БЕБ; органів ДБР; НАБУ [3].

Водночас, доречно звернути увагу, що Комплексний план застосовується, зокрема, до органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, ДБР, БЕЗ, Служби безпеки України та Державної митної служби України [4].

Таким чином, змістом Комплексного плану впровадження такого процесуального учасника, кримінального провадження, який по суті в межах визначених повноважень забезпечував би виконання завдань цифрового забезпечення кримінального провадження – як «цифровий детектив» по суті є доцільним, послідовним та необхідним в реаліях сучасності.

При цьому, виконання подібних функцій за своїми можливостями та набутою практикою можуть здійснювати відповідні структурні підрозділи АРМА (з питань виявлення та розшуку активів).

Тим паче, варто зазначити, що АРМА інтенсивно впроваджує цифрові технології у сфері виявлення та розшуку активів, постійно

взаємодіє в цьому напрямі з усіма правоохоронними органами, а також з компетентними структурами за кордоном. В АРМА створено IT-лабораторію, діяльність якої спрямована саме на аналіз даних з будь-яких цифрових носіїв інформації [5].

Проте, результатом проаналізованих актів законодавства, можна констатувати, що детектив, який здійснює цифрове забезпечення кримінального провадження («цифровий детектив») має бути складовим особового складу (персоналу; працівників) відповідного правоохоронного органу (органу правопорядку).

Тому, врегулюванню питання внесення відповідних змін до чинних актів законодавства щодо впровадження такого суб'єкта суспільних відносин («цифровий детектив»), що діє в інтересах держави має передувати визначення адміністративно-правового статусу органу державної влади до особового складу (персоналу; працівників) якого такий суб'єкт відноситься.

З огляду на викладене, а також із урахуванням виявлених під час аналізу чинного законодавства (з приводу доцільності впровадження професії «цифрового детектива») окреслених питань, які потребують розгляду, вжиття відповідних заходів та прийняття відповідних рішень по суті, задля забезпечення можливості подальшої реалізації заходів з підготовки відповідних комплексних змін до законодавства – першочергово підлягає розгляду питання внесення відповідних змін до законодавства, зокрема, до КПК України, законів України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та «Про боротьбу з тероризмом».

Список використаних джерел

1. Цифрові детективи: майбутнє правоохоронних органів України. URL: https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/digital-detectives-the-future-of-ukraine-s-law-enforcement (дата звернення: 16.06.2024).

2. Програма «Детектив-2030»: пристосувати правоохоронну та судову систему до цифрової ери. URL: https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/detective-2030-programme-making-law-enforcement-and-the-judiciary-fit-for-the-digital-age/ (дата звернення: 16.06.2024).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. 08 бер. /№ 9-10/, С. 474.

4. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схвалений Указом Президента України від 11.05.2023 № 273/2023. *Урядовий кур'єр.* 2023. 13 трав. № 96.

5. АРМА сприяє реалізації проєкту «Цифровий детектив». URL: https://arma.gov.ua/news/typical/arma-spriyae-realizatsii-proektu-tsifroviy-detektiv (дата звернення: 16.06.2024).

Панькулич Вікторія Михайлівна,
судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень та обліку відділу криміналістичних видів досліджень Закарпатського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ПРОБЛЕМАТИКА ПРОВЕДЕННЯ ДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ В УМОВАХ ВІЙНИ

Криміналістичні дослідження є найзапитуванішими у практиці розслідування кримінальних правопорушень. Одна із найбльш маштабних видів таких досліджень є дослідження слідів дактилоскопічного походження. У переважній більшості такими слідами є сліди пальців рук та долонь.

Повномасштабне вторгнення військових росії на територію України вплинуло на всі сфери життя в країні. Умови воєнного стану ставлять перед правоохоронними органами та криміналістами безліч питань, серед яких збереження правопорядку та забезпечення безпеки громадян, що відіграє важливу роль. Один із найважливіших інструментів для досягнення цих цілей – дактилоскопія.

Дактилоскопія – це галузь криміналістичної техніки, що вивчає властивості та будову папілярних візерунків з метою їх використання для ототожнення особи під час розслідуванням кримінальних правопорушень.

Ці дослідження допомагають вирішити серію діагностичних та ідентифікаційних питань, спрямованих на встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення [4].

Робота криміналістичних досліджень слідів дактилоскопічного походження насамперед залежить від правильної роботи з такими слідами на місці події. Перш за все, на подальшу якість установлення інформації в результаті дактилоскопічного дослідження впливають застосовані на місці події методи виявлення слідів рук. З метою забезпечення хорошої перспективи подальшого експертного